

Sesja naukowa *Biblia i kultura – dialog czy konflikt?*

(Kraków, 12 grudnia 2007)

12 grudnia 2007 roku w Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie odbyła się sesja naukowa przygotowana przez Katedrę Hermeneutyki Biblijnej i Judaistyki, poświęcona relacji Biblii do kultury pt. *Biblia i kultura – dialog czy konflikt?* Sesja ta dedykowana była długoletniemu profesorowi Papieskiej Akademii Teologicznej, kierownikowi Katedry Teologii i Informatyki Biblijnej ks. prof. drowi hab. Tomaszowi Jelonkowi, opiekunowi specjalizacji biblijnej, obchodzącemu w tym roku siedemdziesiąte urodziny.

W trakcie sesji wygłoszone zostały trzy referaty. Jako pierwszy głos zabrał ks. prof. dr hab. Roman Pindel. Tematem jego wystąpienia był dialog Biblii z kulturą w perspektywie katolickiej w okresie od Soboru Watykańskiego II do opublikowania dokumentu Papieskiej Komisji Biblijnej *Interpretacja Pisma Świętego w Kościele* (1993). Temat ten przedstawiony został chronologicznie, na tle historii ukazujących się kolejno dokumentów kościelnych.

Pierwszym z omawianych dokumentów była konstytucja Soboru Watykańskiego II *Gaudium et spes*. Nie ma tu co prawda użytego jeszcze słowa „inkulturacja”, jednakże jasno już zarysowana panorama dialogu Kościoła ze światem wyraźnie podprowadza do tego tematu. Podobna sytuacja występuje w przypadku adhortacji apostoelskiej Pawła VI *Evangelii nuntiandi*, która mówi o przyswajaniu orędzia ewangelicznego w konkretnym środowisku kulturowym Kościoła partykularnego i pochwała „tłumaczenie” Ewangelii na język miejscowej kultury.

Pierwszym dokumentem posługującym się terminem „inkulturacja” jest adhortacja apostoelska Jana Pawła II *Catechesi tradendae* (1979), jaśniej tłumaczy ją jednak dopiero dokument z roku 1985 – encyklika *Slavorum apostoli*. W części szóstej zatytułowanej *Ewangelia i kultura* mówi o niej w sposób następujący: „W dziele ewangelizacji, którego dokonali [Bracia Sołunscy] jako pionierzy na terenie zamieszkałym przez ludy słowiańskie, zawiera się równocześnie prototyp tego, co dzisiaj nosi nazwę *inkulturacji* – wcielenia Ewangelii w rodzime kultury – oraz wprowadzenie tych kultur w życie Kościoła” (nr 21). Dalsze doprecyzowanie terminu „inkulturacja” związane jest z opublikowaniem dokumentów programowych jej dotyczących. Pierwszym z nich była encyklika *Redemptoris missio* (1990) definiująca inkulturację jako „wewnętrzne przekształcenie autentycznych wartości kulturowych przez ich integrację w chrześcijaństwie i zakorzenienie chrześcijaństwa w różnych kulturach” (nr 52). Encyklika ta przypominała też dwa podstawowe kryteria właściwie przeprowadzanej inkulturacji: „zgodność z Ewangelią” oraz „jed-

ność Kościoła powszechnego” (nr 54). Kolejnym dokumentem programowym dotyczącym inkulturacji była adhortacja apostolska *Pastores dabo vobis* (1992). Był to jednocześnie ostatni dokument poświęcony tej problematyce opublikowany przed ukazaniem się instrukcji Papieskiej Komisji Biblijnej *Interpretacja Pisma Świętego w Kościele* (1993). Mówiąc o formacji przyszłych kapłanów, adhortacja przedstawia inkulturację „jako konieczny i istotny element całej formacji intelektualnej i ludzkiej”. Inkulturacja bowiem „ma być wyrazem posłuszeństwa poleceniu Chrystusa, który nakazał głosić Ewangelię wszystkim narodom aż po krańce ziemi” (nr 55).

Opierając się na prezentacji kościelnych dokumentów traktujących zaproponowany temat, można wyciągnąć wniosek, że najważniejszym promotorem idei inkulturacji w nauczaniu Kościoła okazał się Jan Paweł II, a stopniowo precyzowany przez niego wykład tej problematyki znacząco przysłużył się dziełu ewangelizacji w świecie współczesnym.

Wygłoszony przez ks. dra Artura Saneckiego SCJ drugi referat poświęcony był współczesnej lekturze Biblii. Lektura ta przedstawiona została w kluczu relacji historii do teologii. W pierwszej części wykładu zarysowana została współczesna panorama interpretacji biblijnej. Budują ją przede wszystkim zarówno pozytywne, jak i negatywne konsekwencje rozwoju historyczno-krytycznego podejścia do Biblii. W jej skład wchodzi jednak także narastająca z czasem krytyka tego rodzaju interpretacji tekstu, aż po jej kulminację w latach osiemdziesiątych XX wieku oraz poszukiwania nowych sposobów tej interpretacji.

Drużną część wykładu skoncentrowana została wokół jednego z najbardziej charakterystycznych elementów metodologicznych we współczesnej interpretacji biblijnej: powrotu do tekstu jako takiego oraz wartości aspektu literackiego Biblii. W kontekście owego „powrotu do tekstu” rozumieć należy rozwój takich metod, jak strukturalizm, krytyka narratywna czy retoryczna. Z dowartościowaniem waloru literackiego Biblii związana jest też dyskusja wokół statusu formy finalnej tekstu w przeciwstawieniu do form wcześniejszych. Uprzywilejowany charakter formy finalnej tekstu biblijnego, która nie tylko relacjonuje wydarzenia, ale je również interpretuje, zachęca do jaśniejszego rozróżnienia pomiędzy objawianiem się Boga w historii a Jego objawianiem się w tekście natchnionym.

Trzeci referat zatytułowany *Bóg: idol kultury czy Pan życia?* został wygłoszony przez ks. dra Sylwestra Jędrzejewskiego SDB. W swoim wystąpieniu prelegent przedstawił szeroko problematykę idolatrii w Biblii. Jak stwierdził bowiem, „historia biblijna pełna jest różnorodnych przykładów idolatrii. Całe dzieje Izraela stoją pod znakiem zmagania z idolatrią”. Przeciwwstawiały się jej wielkie postacie Starego Testamentu, jak Samuel, Ozeasz, Jeremiasz

czy Ezechiel. W przepowiadaniu prorockim idolatria przyrównywana do prostytucji, była obnażana jako najbardziej fundamentalne kłamstwo dotyczące rzekomej mocy sprawczej przypisywanej bożkom. W Nowym Testamencie temat idolatrii otrzymuje nowe zabarwienie. Oprócz tradycyjnego znaczenia oddawania czci bożkom św. Paweł odnosi ją do wykroczeń moralnych. Pojawia się ona, gdy człowiek nie poddaje się Duchowi, lecz własnym nieuporządkowanym instynktom (Ga 5, 18-20).

W drugiej części wystąpienie poświęcone zostało problemowi współczesnej idolatrii. Przyjmuje ona formę presji kulturowej obligującej do tego, by w miejsce Boga stawiać przeróżne koncepcje naukowe bądź spirytystyczne. Miejsce starożytnych idoli zajęli liderzy grup społecznych, wartości materialne, cielesne czy prestiżowe (kariera czy sława). Wciąż aktualne okazują się formy idolatrii znane już w starożytności: astrologia, numerologia, piramidologia, tarot, interpretacja snów itp. Kultura sprzyjająca idolatrii jest więc wciąż żywym problemem teologicznym i moralnym. Biblia natomiast niezmiennie zajmuje wobec tego typu kultury radykalnie negatywną pozycję.

W czasie sesji nie mogło oczywiście zabraknąć momentu poświęconego bezpośrednio obecnemu na spotkaniu jubilatowi ks. prof. drowi hab. Tomaszowi Jelonkowi. Jego życie, posługa i praca naukowa zostały przybliżone słuchaczom w wystąpieniu ks. dra hab. Romana Bogacza, który w szczególny sposób zaakcentował elementy pracy jubilata odnoszące się do powiązań Biblii i kultury. Zaprezentowana została również książka dedykowana księdzu profesorowi: *Verbum caro factum est. Księga pamiątkowa dla ks. prof. Tomasza Jelonka w 70. rocznicę urodzin*, red. R. Bogacz i W. Chrostowski, Warszawa 2007.

Pośród uczestników sesji obecny był rektor Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie ks. prof. dr hab. Jan Dyduch, liczni wykładowcy oraz studenci Papieskiej Akademii Teologicznej i seminariów z nią współpracujących. Zarówno wysoka frekwencja słuchaczy, jak i ożywiona dyskusja towarzysząca wykładom zdawały się potwierdzać wagę i aktualność proponowanego tematu: dialogu (lub konfliktu) Biblii z kulturą.